

ČESKOSLOVENSKO-RUMUNSKÝ SPOLOK V BRATISLAVE (1929-1939)

Hilda K o v a č o v i č o v á , Bratislava

V dejinách medzivojnových slovensko-rumunských vzťahov významné miesto zaujíma Československo-rumunský spolok v Bratislave ako základné organizačné centrum slovensko-rumunských kultúrnych vzťahov, okolo ktorého sa združujú priatelia Rumunska a z ktorej vychádzajú všetky významnejšie podnety ku kultúrnemu zblíženiu s ním. Činnosť bratislavského Československo-rumunského spolku zapadala do rámca kultúrnych vzťahov medzi Československom a Rumunskom, krajinami, ktoré po vojne nadviazali úzke politické spojenectvo vo zväzku Malej dohody. Kultúrna spolupráca medzi týmito dvomi krajinami sa teda formovala na základe dobrých politických vzťahov.

Úspech práce Československo-rumunského spolku závisel tiež od vývoja kultúrno-spoločenských pomerov; jeho činnosť spadá do obdobia oživeného kultúrneho ruchu na Slovensku a od jeho vzniku datujeme etapu aktívnejšej slovensko-rumunskej kultúrnej spolupráce, ktorú priaznivo ovplyvnilo i uzavretie prvej československo-rumunskej kultúrnej dohody na jar r. 1930.^{1/} Svoju úlohu tu zohralo takisto otvorenie rumunského konzulátu v Bratislave v tom istom roku, ktorý sa v osobe jeho generálneho konzula senátora Kornela Stodolu stal oporou novoutvoreného spolku. Osobnosť K. Stodolu bola pre spolok, ktorého bol po celý čas jeho trvania predsedom, vítaná z viacerých dôvodov. Nielen pre Stodolovo známe rumunofilstvo (ktoré si vypestoval tak v rodinnom prostredí ako aj v osobnom styku s rumunskými politikmi pred i počas vojny vo Viedni a Budapešti), ale i preto, že mal možnosť materiálne pomáhať spolku^{2/} a svojimi mnohostrannými stykmi v politických a ekonomických kruhoch získal spolku autoritu a podporu jeho podujatiam.

Československo-rumunský spolok v Bratislave organizačne nadviazal na Československo-rumunský ústav v Prahe, ktorý vznikol r. 1927 z Československo-rumunského spolku, ktorý založil r. 1920 veľký priateľ Rumunov, prof. Ján Urban Jarník. Vnútorne však vychádzal z tradície kultúrno-politickej spolupráce sedmohradských Rumunov a Slovákov v Uhorsku koncom minulého storočia.

Oficiálne otvorenie Československo-rumunského spolku sa uskutočnilo 10. nov. 1929 vo veľkej zasadacej sieni Obchodnej a priemyselnej komory. Zvýraznením významnosti tohto aktu bola prítomnosť rumunského vyslanca v Prahe T. Emandiho, predsedu pražského Československo-rumunského

ho ústavu opáta dr. Metoda Zavorala, predsedu brnenského Česko-rumunského spolku dr. Hertvíka Jarníka, prezidenta Slovenskej krajiny J. Drobného a viceprezidenta Országha. Zmysel i dôležitosť vzájomného zblížovania naznačovali aj samotné prejavy slávnostných rečníkov, ktorí upozornili na tradíciu slovensko-rumunských vzťahov a zdôraznili význam novej spolupráce. Vari najvýstižnejšími boli slová rumunského vyslanca T. Emandiho, ktorý pri tejto príležitosti povedal: "V prvých rokoch po vojne boli malé štáty podceňované, dnes sa však vidí, že sú najbezpečnejšou oporou mieru v strednej Európe. Je však treba, aby sme sa ešte väčšmi vzájomne poznávali a vzájomné styky upevňovali ku prospechu svojich národov, štátov a všeobecného mieru. Politika Malej dohody urobila z nás mocného činiteľa, ktorý musí byť každým rešpektovaný. Čím väčšej konsolidácie vnútornej dosiahneme, tým budeme bezpečnejšími. Naše spojenectvo nesmie byť iba zmluvným, ale spojenectvom, ktoré prešlo do mysli a srdca všetkých príslušníkov našich národov."^{3/}

Zakladajúcemu valnému zhromaždeniu predchádzal slávnostný rumunský festival v SND, na ktorom bola po prvýkrát uvedená dráma rumunského autora, zakladateľa modernej rumunskej drámy, I.L. Garagialeho, "Muž zo tmy". Hru naštudoval režisér Ján Borodáč, riaditeľ činohry SND, ktorý i v neskorších rokoch pomáhal pri realizácii programu Československo-rumunského spolku uvádzaním rumunských divadelných hier na scéne svojho divadla.

Na zakladajúcom valnom zhromáždení bol zvolený výbor na čele s už spomínaným rumunským generálnym konzulom K.Stodolom. Podpredsedom sa stal prof.Vl. Buben, druhým podpredsedom, ktorý neskôr vystriedal prof. Bubna, verejný notár v Bratislave JUDr. Jozef Kállay a tajomníčkou sa stala popredná propagátorka a iniciátorka kultúrneho zblíženia s Rumunskom dr. Jindra Hušková, lektorka rumunského jazyka na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave.

Činnosť Československo-rumunského spolku je úzko spätá s menom dr. Jindry Huškovej, ktorá v ňom pracovala počas celej jeho existencie. Ako popredná znalkyňa rumunskej kultúry, najmä však literatúry, zaslúžila sa o jej propagáciu či už prostredníctvom tlače, rozhlasu, alebo početných prednášok, ktoré mala vo viacerých mestách na Slovensku. Pozornosť si zaslúžila jej knižné publikácie "Moderní rumunské básnictví" (1929),^{4/} "Rumunští prosaikové v rámci vývoje jednotlivých básnických škol" (1927),^{5/} "Moderní rumunské drama" (1934),^{6/} a výber z rumunskej novelistickej tvorby pod názvom "Lukullova třešeň" (1926),^{7/} ktoré poskytujú základné informácie o vývoji rumunskej literatúry.

Pri konkrétnej kultúrno-osvetovej práci spolok vychádzal zo stanov,

ktoré prevzal od Československo-rumunského ústavu v Prahe, lebo sa naň vzťahovali ako na pobočku. Dôležitý je najmä tretí článok stanov, ^{B/} v ktorom sú formulované základné úlohy uvedených inštitúcií, ktoré majú: vydávať publikácie a uverejňovať články o Rumunsku v časopisoch, zriadiť rumunskú knižnicu a čítareň, usporadúvať prednášky o Rumunsku, rumunské výstavy a zájazdy do Rumunska, umožňovať alebo uľahčovať jednotlivcom dlhší pobyt v Rumunsku, na školách a v praktickom pôsobení, šíriť znalosti rumunského jazyka atď.

Aktívnou členskou základňou Československo-rumunského spolku bola Univerzita Komenského v Bratislave, ako významné stredisko, združujúce veľkú časť vtedajšej bratislavskej českej i slovenskej inteligencie. Z radov profesorov, asistentov a študentov univerzity sa formuje podstatná časť členov spolku (dr. J. H u š k o v á , dr. Vlad. B u b e n , prof. romanistiky na FFUK, dr. F. R y š á n e k , prof. slavistiky na FFUK, dr. Kristián H y n e k , prof. na Lek. fak. UK, dr. A. M i l o t a , prof. na Práv. fak. UK, dr. Ján B l a h o , asistent na FFUK, dr. A. P r a ž á k , prof. slavistiky na FFUK, dr. R. B o r n a , prof. na Práv. fak. UK, prof. A. B o l e k a i.). Členmi spolku sa stávajú pracovníci z okruhu Slovenského národného divadla (herečka Olga B o r o d á č o v á , dirigent Zdeněk F o l p r e c h t , šéf opery SND O. N e d b a l), ďalej novinári (šéfredaktor Slovenského denníka, orgánu Agrárnej strany, K. H u š e k , šéfredaktor sociálno-demokratických Robotníckych novín Michal K o r m a n , šéfredaktor orgánu Slovenskej ľudovej strany Jozef S i v á k) i básnik Ivan G a l l (dr. Ján Halla), ktorý pre potreby spolku prebásňoval rumunskú poéziu. Medzi členmi spolku nachádzame i vtedajších popredných slovenských politických a verejnosprávnych činiteľov (prezidenta Slovenskej krajiny J. D r o b n é h o , verejného notára v Bratislave JUDr. Jozefa K á l l a y a , ministra školstva dr. Ivana D e r e r a , poslancu JUDr. Milana I v a n k u) i dôstojníkov z odbočky Zväzu československých dôstojníkov.

Samotné zloženie členstva spolku naznačuje v akých oblastiach sa kultúrna spolupráca mohla najviac uplatňovať. Kultúrno-osvetovému charakteru spolku vyhovovala najmä tlač. Na stránkach slovenských denníkov a časopisov (Slovenský denník, Slovenský týždenník, Nový svet, Prúdy a i.) môžeme nájsť články k významným udalostiam rumunského kultúrneho a spoločenského života, autormi ktorých boli, okrem dr. J. Huškovej, aj viacerí členovia spolku (N. Štekláč, J. Sedlák, A. Bolek, J. Blaho a i.), ktorí sa príležitostne venovali publicistickej a drobnej prekla-

dateľskej činnosti, ako aj rumunskí autori (H. P. Petrescu, I. Georgescu). Spolok sa neobmedzil iba na propagáciu Rumunska v našej tlači, ale o kultúrnom živote na Slovensku a vývoji rumunsko-slovenských vzťahov sa rumunská verejnosť dozvedala z článkov dr. J. Huškovej, ktoré uverejňovali najroznejšie rumunské denníky a časopisy (Natiunea, Convorbiri literare, Societatea de mline, Datina a i.) Veľmi účinnou a pre spolok výhodnou formou šírenia poznatkov o Rumunsku a jeho kultúre bola spolupráca spolku so slovenskými štúdiami Československého rozhlasu, bratislavským a košickým, cestou ktorých odzneli viaceré prednášky a literárne pásma pri príležitosti významných rumunských jubilej. V intimnejšom kruhu sa zase uskutočňovali "rumunské večierky", na ktorých sa prednášalo o rumunskej literatúre, recitovala rumunská poézia, viedli literárne diskusie, niekedy za účasti rumunských umelcov.

Dlhšiu tradíciu mali v Bratislave vystúpenia rumunských operných sólistov na scéne SND ešte z čias, keď bol riaditeľom opery veľký priateľ Rumunov, dirigent a skladateľ Oskar Nedbal, neskôr člen Československo-rumunského spolku. V tejto peknej tradícii sa pokračovalo aj v ďalších rokoch (na našej opernej scéne úspešne vystupovali D. Basil O. Arbore, A. Lupescu) čo bolo podnetom k podobným podujatiam v Rumunsku, z ktorých si zaslúži pozornosť najmä Festival československej hudby v Kluži r. 1936, ktorý dirigoval Z. Folbrecht a na ktorom boli uvedené popri českých skladbách i diela slovenských skladateľov J.L. Bellu a Alexandra Moyzesa.

Zvlášť iniciatívne si spolok počínal pri oslavách rumunského štátneho sviatku (10. mája).^{3/} Každoročne sa snažil zabezpečiť v spolupráci s Osvetovým zväzom a Odbočkou Zväzu československých dôstojníkov aby sa mu venovala patričná pozornosť či už v tlači, rozhlase alebo slávnostnými predstaveniami koncertmi. Pri takejto príležitosti mala r. 1934 na bratislavskej scéne SND premiéru dráma rumunského básnika a vtedajšieho známeho politika a priateľa Slovákov Octaviana Gogu "Majster Manole" a o rok neskôr malo slovenské publikum po prvýkrát možnosť vypočuť si rumunskú jednoaktovú operu "Na veľkej ceste" od skladateľa C. I. Nottaru, propagátora našej hudby v Rumunsku.

Iniciatívne podnety, ktoré pomáhali spolku v jeho práci a rozširovali register jeho podujatí v oblasti slovensko-rumunských kultúrnych vzťahov, vychádzali priamo z Univerzity Komenského. Už v prvých rokoch od jej vzniku študovali na rôznych fakultách tejto univerzity rumunskí študenti, prednášali tu rumunskí profesori, r. 1923 profesor bukureštskej univerzity N. Iorga o československo-rumunských vzťahoch a r. 1938 prof. I. Lupas z klužskej univerzity o prvom rumunskom humanistovi Miku-

lášovi Oláhovi. Široký ohlas v našej i rumunskej kultúrnej a politickej verejnosti vyvolalo udelenie čestného doktorátu filozofie r.1932 na FFUK, vyššie spomínanému rumunskému vedcovi, priateľovi našich národov prof.N.Iorgovi, ktorý v tom čase zastával funkciu ministerského predsedu. O päť rokov neskôr to bolo zase vymenovanie dr.N. Titulesca, bývalého rumunského ministra zahraničných vecí,^{10/} za čestného doktora Právnickej fakulty UK. Obidve tieto udalosti sa stali veľkou demonštráciou priateľského vzťahu a úcty k rumunskému národu a výrazom snahy o účinné politické spojenectvo, ktoré v 30. rokoch prežívalo obdobie krízy. Výstižne charakterizuje význam takýchto podujatí vo svojej správe československý vyslanec v Bukurešti: "V dobe, keď sa robia z roznych strán pokusy oslabiť a rozraziť solidaritu členov Malej dohody, je každá dôstojná manifestácia rumunsko-československého priateľstva ... veľmi žiaduca."^{11/}

K zásluhám Československo-rumunského spolku možno pripísať i to, že vzbudením záujmu slovenskej kultúrnej verejnosti o rumunskú kultúru a vytvorením vhodnej pôdy pre kultúrne zblíženie s Rumunskom mohol vyjsť na Slovensku prvý rumunský román. Bol ním psychologický román talentovaného rumunského autora Gib Mihăescu "Ruska" (prel.Zuzana Dovalová), ktorý u nás vychádza v čase veľkého rozkvetu rumunskej literatúry, najmä románovej tvorby, vzbudzujúcej záujem i za hranicami Rumunska. Otvorenie cesty rumunskému románu do slovenskej kultúry je jedným z najvýznamnejších činov v histórii slovensko-rumunských kultúrnych vzťahov. Činnosť samotného Československo-rumunského spolku v Bratislave sa skončila o štyri roky neskôr po vydaní spomínaného románu r. 1939 v dôsledku radikálnych zmien vo vnútropolitickom živote krajiny a nakoniec i rozkladu zahraničnopolitickej koncepcie štátu, z ktorej ideologicky vychádzal.

P o z n á m k y

- 1/ Úprava školských a kultúrnych stykov československo-rumunských. Praha 21. jan. 1930, Bukurešť 1. marca 1930. AMZV, Praha, pol.sek. III. kr. 836.
- 2/ Valné zhromaždenia Československo-rumunského spolku sa konali vo veľkej zasadacej sieni Obchodnej a priemyselnej komory, ktorej predsedom bol Kornel Stodola.
- 3/ Utúženie slovensko-rumunských stykov, Slovák, 12.nov.1929
- 4/ J. H u š k o v á , Moderní rumunské básnictví, Břeclav, Stan 1929.
- 5/ J. H u š k o v á , Rumunští prosaíkové v rámci vývoje jednotlivých básnických škol, Praha, Unie 1927.
- 6/ J. H u š k o v á , Moderní rumunské drama, Praha, Orbis 1934.
- 7/ Lukuilova třešeň, Praha, Vilímek 1926.

- 8/ Stanovy Československo-rumunského ústavu v Prahe, Štátny slov. ústredný archív, Bratislava PR, kr. 202.
- 9/ Oslava rumunského národného sviatku, Slovenský týždenník, 11.5.1934, 18.5.1934.
- 10/ Dr. N. Titulescu bol navrhnutý na čestný doktorát Práv.fak. UK ešte ako minister zahraničných vecí, vid. Archív Univerzity Komenského, Bratislava kr. 106, š. 3225/35-36. 24.6.1936.
- 11/ Archív Univerzity Komenského, Bratislava, PS, kr. 104, č. 214/32, Bukurešť 11.3.1932.

DER TSSCHECHOSLOWAKISCH-RUMÄNISCHE VERBAND IN BRATISLAVA (1929-1939)

In der vorliegenden Studie befasst sich der Autor mit der Tätigkeit des Tschechoslowakisch-rumänischen Verbandes in Bratislava (1929-1939), wobei auf dessen Rolle bei der Konsolidation der politischen Beziehungen zwischen Rumänien und der Tschechoslowakei hingewiesen wird, die ein enges Bündnis im Rahmen der Kleinen Entente geschlossen haben. Ferner wird seine Bedeutung für die rumänisch-slowakische Zusammenarbeit auf dem Gebiet der Kultur hervorgehoben, sowie seine Aktivität bei der kulturellen Annäherung beider Völker in den verschiedensten Kulturgebieten: in der Musik, dem Theater, der Literatur, der Publizistik, dem Schulwesen, der Wissenschaft usw. Die Bedeutung und die Rolle des Tschechoslowakisch-rumänischen Verbandes in Bratislava wird vom Standpunkt der gesamten Entwicklung der kulturell-gesellschaftlichen Verhältnisse in der Slowakei betrachtet, die ein bestimmender objektiver Faktor in der slowakisch-rumänischen kulturellen Zusammenarbeit waren. Es wird, auf die Spezifität dieser Zusammenarbeit hingewiesen, die aus der vorhergehenden kultur-politischen Zusammenarbeit zwischen den siebenbürgischen Rumänen und den Slowaken in Ungarn im vergangenen Jahrhundert hervorgeht.